

Türkiye Eğitim Dergisi

(2022) Cilt 7, Sayı 2, s. 427-444

Ortaöğretim Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Kız Anadolu İmam Hatip Liseleri Örneği¹

Hayrullah KAHYA²

Özet

Bu çalışmada öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerine göre ortaöğretim Osmanlı Türkçesi dersi öğretim/öğrenim sürecinde yaşanan sorunların ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomonoloji) deseniyle desenlenmiştir. Veriler 2022-2023 eğitim öğretim yılı birinci yarıyılında yapılandırılmamış (açık uçlu) sorulardan oluşan anket formu ile edinilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma İstanbul ilinin iki farklı ilçesinde bulunan iki Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde yürütülmüştür. Çalışma grubu 10. sınıfta Osmanlı Türkçesi dersi almış 166 on birinci sınıf öğrencisi ile bu liselerdeki Osmanlı Türkçesi dersi veren iki öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerine göre Osmanlı Türkçesi dersinde yaşanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri kategorilere ayrılarak açıklanmıştır. Öğrenci sorunları daha çok ders süresi, alfabe, ders kitabı ve ders öğretmenine yöneliktir. Öğretmen sorunları ise ders süresi, alfabe ve öğrencilerin ilk başta derse karşı olan olumsuz önyargıları ile ilgilidir. Çalışmanın sonunda ders süresinin artırılması, ders kitaplarının gözden geçirilmesi, öğrencilere yeteri kadar etkinlik yaptırılması gibi ders sürecinde karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Türkçesi
Türk dili
Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Osmanlı Türkçesi sorunları
Öğrenci ve öğretmen görüşleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:20.11.2022

Kabul Tarihi: 14.12.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 29.12.2022

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1207618

¹ Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 4989 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

² Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, hayrullahkahya@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1192-6453

Problems and Solution Suggestions Encountered in Secondary School Ottoman Turkish Lesson Teaching: The Example of Girls Anatolian Imam Hatip High Schools³

Abstract

In this study, it is aimed to determine the problems experienced in the teaching/learning process of the high school Ottoman Turkish course and the solution proposals for them, according to the opinions of students and teachers. The study was designed with the phenomenology pattern, one of the qualitative research methods. The data were obtained through a questionnaire consisting of unstructured (open-ended) questions in the first semester of the 2022-2023 academic year. The obtained data were analyzed by content analysis method. The research was carried out in two Girls Anatolian Imam Hatip High Schools located in two different districts of Istanbul, Türkiye. The study group consisted of 166 eleventh grade students who took Ottoman Turkish lessons in the 10th grade and two teachers who gave Ottoman Turkish lessons in these high schools. According to the opinions of the students and teachers who participated in the research, the problems experienced in the Ottoman Turkish lesson and the solution proposals for these problems were explained by categorizing them. Student problems are mostly related to lesson time, alphabet, course book and course teacher. Teacher problems, on the other hand, are related to the time of the lesson, the alphabet, and the negative prejudices of the students towards the lesson. At the end of the study, suggestions were made to solve the problems encountered in the course process, such as increasing the duration of the course, reviewing the textbooks, making the students do enough activities.

Keywords

Ottoman Turkish
Turkish language
Girl Anatolian Imam Hatip highschool
Ottoman Turkish problems
Student and teacher opinions

About Article

Sending Date: 20.11.2022
Acceptance Date: 14.12.2022
Electronic Issue Date: 29.12.2022

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1207618

Giriş

Osmanlı Türkçesi ile tarih boyunca Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan Türklerin ve bu dili öğrenen yabancıların kullandığı Türkçe anlaşılır. Bu bakımdan Osmanlı Türkçesi esasen Türkçenin tarihî bir döneminin bilimsel adıdır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına kadar geniş bir alana yayılmıştır. Alfabesi Arap alfabesine dayalıdır. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren Arapça ve Farsçadan çok sayıda kelime ve gramer unsurunu bünyesine katmıştır. Bu unsurların yoğunluğuna göre üç ayrı döneme ayrılır. İlk dönemi 15-16., ikinci dönemi 17-18., üçüncü dönemi 19-20. yüzyılları kapsar. İlk dönemde Arapça ve Farsça unsurların önceki dönemlere (Eski Anadolu Türkçesi) göre Türkçeye daha fazla yerleştiği, ikinci dönemde bu

³ This work has been supported by Yıldız Technical University Scientific Research Projects Coordination Unit under project number 4989.

yoğunluğun zirveye ulaştığı, son dönemde ise bu yoğunluğun yavaş yavaş azalmaya başladığı ifade edilmektedir (Ergin, 1997, s.19-20). Osmanlı Türkçesi 20. yüzyıldan itibaren yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır. Osmanlı Türkçesi ile beş yüz yıllık tarih boyunca sadece ilmî ve edebî eserler değil tarih, tıp, felsefe, mantık, hukuk, iktisat, dinî ilimler gibi sosyal hayatın her alanına ait binlerce eser meydana getirilmiştir (Özkan, 2007, s.483). Bugün yazma eser kütüphanelerimiz bu kitaplarla doludur.⁴ Osmanlı Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki şekil bakımından en büyük fark alfabe farklılığıdır. Türkiye Türkçesinde Latin alfabesine dayalı Türk alfabesi kullanılırken Osmanlı Türkçesinde Arap alfabesine dayalı Türk alfabesi kullanılmıştır. Latin alfabesinde olmayan Türkçe sesler için ilave harfler kullanıldığı gibi Arap alfabesinde olmayan Türkçe sesler için de ilave harfler kullanılmıştır. Arap alfabesi ünsüz temelli bir alfabledir. Bu alfabede sadece ünsüz harfler bulunmaktadır. Arapça ve Farsça, ünlü durumu bakımından Türkçeden farklı olarak hem normal hem de uzun ünlüleri bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu yüzden *elif*, *ye* ve *vav* harflerine -ünsüz görevleri yanında- yazıda â, î ve û uzun ünlülerini karşılama görevi de yüklenmiştir. Osmanlı Türkçesine Ermenice, İtalyanca, Rumca gibi Arapça ve Farsça dışındaki dillerden alınan kelimeler ile Türkçe kelimelerde -â, î ve û uzun ünlüleri⁵ bulunmadığından- normal ünlülerin yazımı için *elif*, *vav*, *ye* ve *yuvarlak he* harflerinden faydalanılmıştır. Latin alfabesi çoğunlukla ayrı yazılırken Arap alfabesi bitişik yazı esasına dayanır. Latin alfabesinde harflerin büyük (majiskül) ve küçük (miniskül) şekilleri arasında yazılış bakımından farklılıklar olduğu gibi Arap alfabesinde de harflerin kelimenin başında, ortasında veya sonunda bulunma durumlarına göre farklı yazılışları bulunmaktadır (Timurtaş 2020; Develi 2008; Güfta 2018).

Osmanlı Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki söz varlığı bakımından en önemli fark ise dildeki Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yoğunluğudur. Osmanlı Türkçesinde Türkiye Türkçesine göre Arapça ve Farsça kökenli kelimeler daha fazladır (Kahya, 2008). Bunun yanında Osmanlı Türkçesinde Arapça ve Farsça dil bilgisel unsurlar da Türkiye Türkçesine nazaran daha çok yer tutmaktadır.⁶ Osmanlı Türkçesi ile yazılmış ilmî ve edebî eserler, tarihî belgeler vb.den oluşmuş kültürel mirası doğru anlamak, yorumlamak, ders çıkarabilmek, Türk tarihini, Türk kültürünü tanımak için Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserleri öncelikle okuyabilmek gerekmektedir. Bunun için de Osmanlı Türkçesini bilen araştırmacılara ihtiyaç vardır. Osmanlı Türkçesinin yapısını öğrenmek, bireyin geçmişle bağ kurabilmesine imkân sağlamasının yanında yazma, okuma ve anlama becerilerinin gelişimine de katkıda bulunacaktır (Develi 2018, s.V [editörlerin sunuşundan]). Türk dilinin kültürel bir miras olarak nitelendirilmesinde ve başarılı ürünler kaleme alınmasında önemli bir zenginliğe sahip olan Osmanlı Türkçesini doğru anlayıp yorumlayan bireylerin yetiştirilmesi hususu, bu dersin eğitim kapsamında ele alınmasını gerekli kılmıştır. Türkiye Türkçesini yetkin bir şekilde kullanabilmek için Osmanlı Türkçesinin öğrenimi (Ulucan, 2016, s.95) faydalı bir girişim olacaktır. Çünkü Türk dili ve kültürünün incelenmesi, doğru yorumlanması Osmanlı Türkçesinin öğrenimiyle yakından ilişkilidir. Günümüzü daha doğru anlamlandırıp

⁴ Osmanlı Türkçesinin tanımı, alfabesi, sun'î (yapay) ve halktan kopuk bir dil olmadığı, Arapça ve Farsçadan niçin bu kadar çok etkilendiği gibi tartışmalı konulara bu çalışmanın kapsamını ve amacını aşacağı için burada değinilmeyecektir. Ayrıntılı bilgi için bk. Kahya (2020).

⁵ Türkçede uzun ünlüler ve bu konudaki tartışmalar için bk. Sancak (2011).

⁶ Bu makalenin amacı, Osmanlı Türkçesi ile Türkiye Türkçesini her yönüyle karşılaştırmak olmadığı için Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki farklara burada kısaca temas edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Osmanlı Türkçesi ders kitaplarına müracaat edilebilir.

geleceğimize daha istikametli bir yön verebilmek için geçmişteki yazılı metinlerden faydalanmak gerekir. Geleceğe yön verebilmek başta olmak üzere birçok açıdan, Osmanlı Türkçesinin genç nesillere öğretilmesinin oldukça önemli olduğu ileri sürülebilir (Kahya, 2020, s.136). Millî Eğitim Bakanlığı Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programına (10, 11 ve 12. Sınıflar) (2016) göre bugün Osmanlı Türkçesini öğrenmek, sadece bu dilin harflerini bilerek okuyup yazabilmek değil, Türk milletinin kadim değerlerini öğrenerek geçmişle gelecek arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesine karşılık gelir. Bugün Osmanlı Türkçesini öğretmekteki amaç, eskiyi tekrarlamak veya eskiye dönüş değil, Türk millî kültürüyle bağ kurmanın önünü açarak bu dil sayesinde günümüze ulaşan millî, manevî, kültürel, insanî birçok değeri bireylere kazandırmaktır. Ayrıca Osmanlı Türkçesi eğitimi öğrencilerin söz varlığının zenginleştirilmesini de sağlayacaktır. Ortaöğretim seviyesinde Osmanlı Türkçesi eğitiminin bir amacı da öğrencileri yükseköğretime hazırlamaktır (MEB, 2016, s.3).

Öğretim Programı'na göre Osmanlı Türkçesi dersinin genel amaçları şunlardır:

“Öğrencilerin;

1. Türkçenin tarihî seyri içerisinde Osmanlı Türkçesinin yeri ve önemi hakkında bilgi sahibi olmaları
2. Osmanlı Türkçesinin birlik ve beraberliği sağlayıcı bir unsur olduğunu kavramaları
3. Osmanlı Türkçesinin dilimiz ve milletimiz açısından önemini kavramaları
4. Osmanlı Türkçesi okuma kurallarını ses, kelime, kelime grubu, cümle ve metin düzeyinde uygulamaları
5. Osmanlı Türkçesinin kendine özgü ses, yapı ve anlam özelliklerini kavramaları
6. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserleri tanımaları, okumaları ve anlamaları
7. Türkçeyi doğru ve güzel kullanmada Osmanlı Türkçesinin rolünü açıklamaları
8. Osmanlı Türkçesiyle harf, kelime ve cümle düzeyinde yazmaları
9. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış metinleri okuyarak kelime hazinelerini zenginleştirmeleri
10. Hat çeşitlerini ve hat sanatını tanımaları
11. Osmanlı Türkçesi alfabesinin estetik yönünü keşfetmeleri
12. Osmanlı Türkçesinin günümüze taşıdığı büyük kültür mirasını sahiplenmeleri
13. Osmanlı Türkçesinin; millî, manevi ve kültürel değerlerin aktarılmasındaki önemini kavramaları
14. Osmanlı Türkçesi ile ilgili kavramları doğru ve yerinde kullanmaları
15. Türkçe-Arapça-Farsça ilişkisini kavramaları
16. Osmanlı Türkçesinin medeniyetimize etkilerini kavramaları
17. Osmanlı Türkçesini öğrenmeye istekli olmaları” (MEB, 2016, s.5).

Osmanlı Türkçesi dersi öğretim programının öğrencilere kazandırmayı hedeflediği becerilerin başında okuma becerisi gelir. Bununla birlikte programda yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin de bütünleştirici bir yaklaşımla ele alındığı ifade edilmektedir. Programda okuma becerisinden sonra üzerinde en çok durulan ikinci beceri ise yazma becerisidir. Bu becerilerin yanı sıra programın öğrencilere kazandırmayı hedeflediği diğer beceriler ise şu şekilde sıralanmıştır:

- “1. Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma
2. Eleştirel ve analitik düşünme

3. İletişim
4. Problem çözme
5. Sorgulama
6. Araştırma
7. Bilgi teknolojilerini kullanma
8. Analiz-sentez yapma
9. İş birliği
10. Planlı çalışma
11. Lügat kullanma
12. Çıkarımda bulunma
13. Yorum yapma
14. Yaratıcı düşünme" (MEB, 2016, s.6).

Türkiye’de 1930’lu yıllardan itibaren sadece üniversitelerin bazı bölümlerinde zorunlu veya seçmeli ders olarak okutulan Osmanlı Türkçesi dersi 2014 yılında yapılan 9. Milli Eğitim Şurası’nda oy çokluğu ile alınan karar gereğince ortaöğretim düzeyinde de okutulmaya başlanmıştır. Ortaöğretim kurumları ders çizelgesinde yapılan en son değişikliğe (MEB, 2021) göre Osmanlı Türkçesi dersinin ortaöğretim kurumlarındaki ders saati çizelgesi tablo hâlinde şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 1. Ortaöğretim Kurumları Osmanlı Türkçesi Ders Saati Çizelgesi

Lise türü	Bölümü	Sınıf düzeyi	Ders süresi	Zorunlu	Seçmeli
Anadolu	-	9., 10., 11. ve 12. sınıflar	2 saat		X
Fen	-	9., 10., 11. ve 12. sınıflar	2 saat		X
Güzel Sanatlar	Müzik, Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği	9., 11. ve 12. sınıflar	2 saat		X
Güzel Sanatlar	Görsel Sanatlar	9. ve 12. sınıflar	2 saat		X
Spor	-	11. ve 12. sınıflar	2 saat		X
Sosyal Bilimler	-	10., 11. ve 12. sınıflar	2 saat	X	
Anadolu İmam Hatip	-	10. sınıf	1 saat	X	
Anadolu İmam Hatip	-	10., 11. ve 12. sınıflar	1 ya da 2 saat		X

Bu tablodaki bilgilere ek olarak raporda Fen ve Sosyal Bilimler Programı/Projesi uygulayan Anadolu İmam Hatip liseleri ve Geleneksel ve Çağdaş Görsel Sanatlar veya Musiki

Programı/Projesi uygulayan Anadolu İmam Hatip liselerinde, Spor Programı/Projesi uygulayan Anadolu İmam Hatip liselerinde, İlahiyat Odaklı Hafızlık Programı/Projesi uygulayan Anadolu İmam Hatip liselerinde, Arapça ve İngilizce dışındaki dillerde hazırlık sınıfı uygulaması yapan Anadolu İmam Hatip liselerinde öğrenim gören öğrencilerin Osmanlı Türkçesi dersini zorunlu olarak alamayacağı da belirtilmiştir (MEB, 2021). Gerek ortaöğretim gerekse yükseköğretim düzeyindeki Osmanlı Türkçesi eğitimine yönelik araştırmaların 9. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar birlikte arttığı görülmektedir. Osmanlı Türkçesi ve/veya eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bunların daha çok bu dersin gerekliliği, önemi ve bu konuda yapılması gerekenler (Ergüzel, 2015; Akpınar, 2016; Ulucan, 2016) ile çeşitli açılardan öğrencilerin Osmanlı Türkçesine ilişkin düşünceleri, görüşleri veya beklentileri (Özkan, & Şahbaz, 2011; Kaya, 2013; Çalışkan, 2013; Yılmaz, & Aydemir Şenay, 2014; Avaroğulları, 2015; Özcan, 2015; Sevim, & Bayındır, 2016; Kahya, 2020), tutumları (Özmen, & Yıldırım, 2017; Veyis, 2019) ve algıları (Elban, & Özdemir, 2017) gibi konularda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bunun yanında yükseköğretim öğrencilerinin ders kapsamında yapmış olduğu hatalar ve bunların düzeltilmesi (Calp, 2017, 2019); Osmanlı Türkçesi öğretiminde Arapça, Farsça ve Eski Anadolu Türkçesinin ilişkisi (Baran, 2018); Osmanlı Türkçesi dersinin başka derslerle ilişkisi (Bahadır, & Karakuş, 2017); Osmanlı Türkçesi eğitiminin tarihi (Kütük, & Büker, 2020); öğrencilerin Osmanlı Türkçesi dersine yönelik öğrenen güçlenmesi düzeylerinin araştırılması (Başkan, & Altunkaya, 2019); Osmanlı Türkçesi ders kitaplarının değerlendirilmesi (Böler, 2017; Kahya, 2019b) gibi hususlarda yapılan çalışmalar da görülmektedir. Türkiye'de bunun yanında bir dil olarak Osmanlı Türkçesi kavramına, Osmanlı Türkçesinin Arapça ve Farsçadan etkilenmesinin nedenlerine, yapay bir dil olup olmadığına, Osmanlı toplumundaki yerine yönelik çalışmalar da yapılmıştır (Develi 2009; Kahya 2019a). Ancak literatürde ortaöğretim veya yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin bu ders kapsamında karşılaştıkları sorunlar, zorluklar ve bunların nasıl giderilmesi gerektiğine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hâlbuki Osmanlı Türkçesi dersinin okutulmasındaki amaç, bu dersin başarılı bir şekilde öğretilmesidir. Bu dersin öğrenilebilmesi/öğretilmesinin için de ders öğretimi esnasında karşılaşılan sorunların ve zorlukların tespit edilip ortadan kaldırılması esas olmalıdır. Bu düşünceyle bu çalışmada ortaöğretim Osmanlı Türkçesi dersini alan öğrencilerin ve bu dersi veren öğretmenlerin ders öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar araştırılmış ve çalışmanın sonunda bu sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın problem cümleleri aşağıdadır:

1. Ortaöğretim düzeyi Osmanlı Türkçesi dersini alan öğrencilerin ve bu dersi veren öğretmenlerin ders öğrenim ve öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
2. Ortaöğretim düzeyi Osmanlı Türkçesi dersini alan öğrencilerin ve bu dersi veren öğretmenlerin ders öğrenim ve öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomonoloji) ile desenlenmiştir. Olgubilim genellikle varlığı bilinen olguların derinlemesine anlaşılmasına katkı sunan bir araştırma desendir (Yıldırım, & Şimşek, 2011, ss.72-75). Bu çalışmada Osmanlı Türkçesi

dersindeki sorunların derinlemesine tespit edilmesi amaçlandığından araştırma bu desene göre yürütülmüştür. Çünkü olgubilim kişilerin bir olguyla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını keşfeder ve bütün bireylerin deneyimlerinin özünü tanımlayan bütüncül bir betimleme ortaya koyar (Creswell, 2021, s.79).

Çalışma Grubu

Çalışma İstanbul ilinin iki farklı ilçesindeki iki Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde yürütülmüştür. Çalışma grubu 10. sınıf Osmanlı Türkçesi dersini almış 11. sınıf öğrencileri ile bu dersi vermiş öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan öğrenci sayısı 166, öğretmen sayısı ise 2'dir. Katılımcı öğrencilerin tamamı kızdır. Çalışmaya katılan iki öğretmenden biri (% 50) kadın, diğeri (%50) de erkektir. Kadın öğretmen 3, erkek öğretmen ise 6 yıllık meslekî tecrübeye sahiptir.

Veri Toplama Aracı

Veriler 2022-2023 eğitim öğretim yılı birinci yarıyılında yapılandırılmamış (açık uçlu) sorulardan oluşan bir anket formu ile edinilmiştir. Thomas (1998) anketi (questionnaire), "insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır." (akt. Büyüköztürk vd., 2018, s.129). Açık uçlu (yapılandırılmamış) sorular katılımcıların serbestçe cevap vermesine imkân tanıdığı için araştırmacının beklemediği veya planlamadığı verilere de ulaşmasını sağlar. Bu sayede araştırmacı konu hakkında daha ayrıntılı ve kapsamlı bilgilere ulaşabilir (Büyüköztürk vd., 2018, s.132).

Anket formunda katılımcılara yorumlama soruları olarak nitelenebilecek şu iki soru yöneltilmiştir:

1. Osmanlı Türkçesi öğretiminde/öğreniminde karşılaştığınız derse özgü sorunlar/zorluklar hakkındaki düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?
2. Bu sorunların/zorlukların giderilmesine yönelik çözüm önerilerinizi paylaşabilir misiniz?

Araştırmanın etik kurul onayı Yıldız Teknik Üniversitesi Akademik Etik Kurulu'ndan 10.02.2021 tarih, 2021/01 numaralı toplantıda E-73 15.02.2021 tarih 613421-604.01.02-2102150052 sayılı yazısı ile alınmıştır. Katılımcılara gönüllü olur formu imzalatılmış, veri toplama sürecinde etik ilkelere özen gösterilmiş, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada öğrenci ve öğretmenlerden elde edilen bulgular ayrı ayrı yorumlandığından çalışma kapsamında yapılan doğrudan alıntılarda öğrenciler ve öğretmenler için herhangi bir kısaltma ve numaralandırma yapılmasına ihtiyaç duyulmamıştır. Anket formu aracılığıyla yazılı olarak elde edilen veriler içerik analiziyle yorumlanmıştır. İçerik analizi, belli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileriyle özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2020, s.259). Gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler belli başlıklar (kod) etrafında toplanılarak alt başlıklar çerçevesinde incelenmiştir. Bu süreçte uzman görüşünden de yararlanılmıştır. Bu bağlamda araştırmacıların analizleri uzmanların görüşlerine sunulmuş, uzmanlardan gelen farklı görüşler tartışılarak nihai karara bağlanmıştır.

Sınırlılıklar

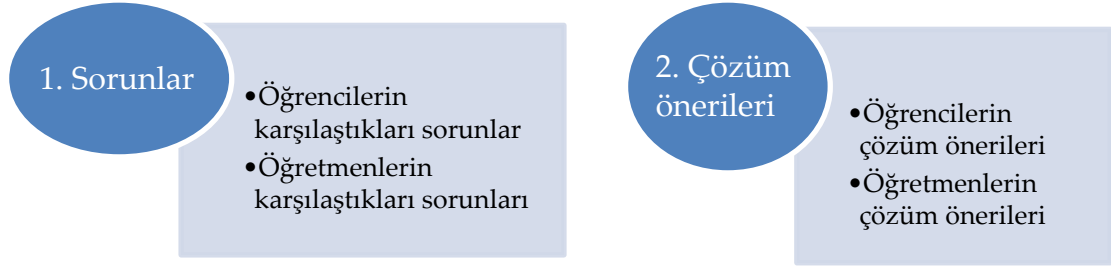
Araştırmanın sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir:

1. Araştırmaya katılanların tamamı Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencisidir.
2. Veriler 10. sınıf Osmanlı Türkçesi dersine ilişkin görüşleri yansıtmaktadır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları, Osmanlı Türkçesi öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri olmak üzere iki alt başlıkta toplanmıştır. Her iki başlık da kendi arasında öğrenciler ve öğretmenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır (bk. Şekil 1).

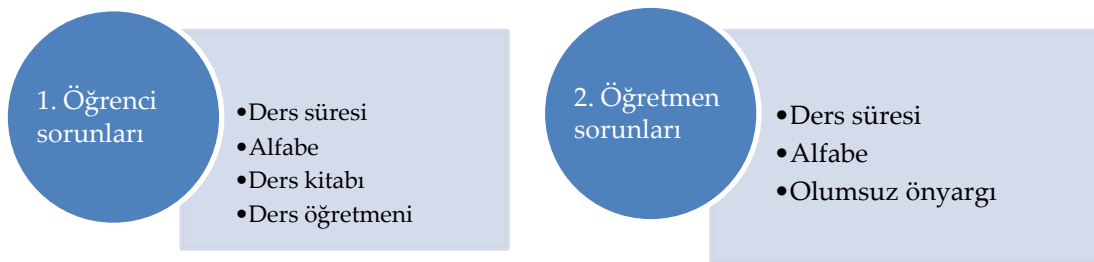
Şekil 1. Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

1. Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar olmak üzere iki alt başlıkta toplanmıştır (bk. Şekil 2).

Şekil 2. Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

1.1. Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Çalışma kapsamında öncelikle öğrencilerin Osmanlı Türkçesi dersinde yaşadıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerden elde edilen veriler ders süresine, alfabeye, ders öğretmenine ve ders kitabına ilişkin sorunlar olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

1.1.1 Dersin süresine ilişkin sorunlar

Öğrencilerin hemen hemen tamamı Osmanlı Türkçesi ders saatini yetersiz bulmaktadır. Öğrenciler etkileyici ve eğlendirici bulmalarına rağmen gelişim gösterebilmek için ders saatinin daha fazla olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ders saatinin az olmasından dolayı derste konu tam olarak anlaşılmamakta, anlaşılmak üzereyken ders süresi bitmektedir. Bu yüzden yeteri kadar etkinlik ve tekrar yapılamamaktadır. Bu konuda öğrenci görüşlerinin bazıları şu şekildedir:

Ders saati sadece bir! Bunu dersten bile sayamayız.

Ders saatinin 1 saat olması çok azdı. Daha çok olsa Osmanlıca'yı daha çok geliştirip daha zor metinler okuyabilirdik.

Osmanlı Türkçesi öğrenmek isteyen bir kişi için ders saati az.

Haftalık bir dersimiz var. Bu açıkça yetmiyor. Herkes sınav için, sınavda çıkacak metni ezberliyor. Yani 1 ders olduğu için kimse önemsemiyor. Öğrenmek için değil, sınav kaygısıyla yaklaşıyor herkes maalesef.

Kitapta öğretildikten sonra hemen metinlere geçilmişti. Bu da yeni öğrendiğimiz için bizi zorluyordu. Ders saati öğrenmek isteyenler için azdı.

Ders saatinin azlığından dolayı öğretmen dersi biraz aceleyle getiriyor.

1.1.2. Alfabeyle ilişkin sorunlar

Öğrencilerin karşılaştıkları bir diğer sorun alfabeyle ilişkilidir. Öğrencilerin bazıları Osmanlı Türkçesi alfabesinde sorun yaşadığını ifade etmiştir. Öğrenciler alfabedeki harfleri bellemekte zorlanmakta ve bu konuda yetersiz kalmaktadırlar. Aşağıda bu durumu gösteren öğrencilerin ifadelerine yer verilmiştir:

Arap alfabesi ile Osmanlıca alfabesi arasındaki farklı harflerden dolayı zorlanıyordum.

Arapçaya benzediği için çok fazla zordu.

Bir türlü doğru çeviremiyorum. Sesli harfleri uyumlu şekilde koymak çok zor.

Osmanlıca dersinde harfleri okurken çok zorlandığım zamanlar oluyor.

Öğrencilerin ders kapsamında karşılaştığı sorunlardan biri de okuma süreci ile ilgilidir. Alfabeyle kavrama sürecinde yetersiz olan öğrenciler bu yetersizliğin okuma sürecini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Yavaş okumanın da okuduğunu anlamayı engellediğini, benzer yazılışlı kelimelerin kendilerini zorladığını ifade etmişlerdir:

Bazı harflerin okunması zordu. Bazı kelimeler aynı okuyor ama anlamları farklı.

Aynı harflerin farklı kelimelerde farklı şekilde okunması kafa karıştırıcı.

Osmanlı Türkçesinde metinleri yavaş çeviriyordum. Genelde metinlerde ve harflerde zorlandım.

Bazı metinlerde okumakta zorluk çektim. Bazı harfleri karıştırıyordum.

Kelimeleri net anlayamıyordum ve çeviremiyordum. Kelime kelime kolaydı fakat paragraf olarak çeviremiyordum.

Okumakta zorluklar çekiyordum. Sürekli kitapta okuyup geçiyorduk. O yüzden Osmanlı Türkçesi dersinden hiçbir şey öğrenemedim diyebiliriz.

1.1.3. Ders kitabının içeriğine ilişkin sorunlar

Öğrencilerin bazıları ders kitabının yeteri kadar etkinlik ve metin içermediğini, bu yüzden ek kaynaklara ihtiyaç bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı metinlerin uzun ve zor olduğunu da ifade etmişlerdir:

Ders konuları başarılıydı. Ders kitabı seviye seviye şeklindeydi, çok eğlenceliydi. Sadece çeviriden daha çok uygulama, oyun tarzı olsa daha keyifli olurdu.

Ders konuları biraz daha ayrıntılı olmalı. Öğretmenin bile anlamadığı kelimeler vardı.

Kitaptaki metinlerin uzun olması çeviriyi zorlaştırıyordu.

Kitapta diyalog hiç yok. Son sayfalardaki metinler biraz zor. Bir de yeterli değil bence.

Kitap içerisindeki kaynaklar yetersizdir. Çoğu kelimenin kökeni ve anlamı kitapta bulunmuyor. Bu da zaman kaybına neden oluyor.

Osmanlı Türkçesinde kullanılan ders kitaplarının yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bilgi açısından oldukça eksik ve anlaşılması zor bir kitap olmuş.

Öncelikle ders kitabı bakımından çok eksiklik var. İlk başta çok zor metinler konulmuş. Bu da ister istemez arkadaşlarımda olumsuz bir önyargı oluşturdu.

Ders kitabındaki bazı metinleri okumakta zorluk çektim.

1.1.4. Ders öğretmenine ilişkin sorunlar

Öğrencilerin bazıları öğretmenin çok fazla ödev verdiği ve bilgi aktarım sürecinin verimsizliğinden dolayı zorlandığını belirtmektedir:

Yapabiliyordum ama hoca çok ödev veriyordu. Hiç verimli geçmiyordu.

Öğretmenimiz bize ders hakkında hiçbir şey anlatmadı. Siz çevirin, gelin diyordu.

1.2. Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar

Öğretmenlerin Osmanlı Türkçesi dersinde yaşadıkları sorunlar üç konuda yoğunlaşmıştır: ders saatinin az oluşu, Osmanlı Türkçesinin Arapça olduğu önyargısı ve Arap alfabesinin daha önceki yıllarda iyice öğrenilememiş olması.

1.2.1. Dersin süresine ilişkin sorunlar

Çalışma gurubundaki öğretmenlerin her ikisine göre de -öğrencilerde olduğu gibi- Osmanlı Türkçesi öğretimindeki karşılaştıkları en büyük sorun ders saatinin yetersizliğidir. Bir ders saatinin ders sürecinde anlatılanları uygulamak için yeterli olmadığını ve bu durumun dersin öğretilmesinde önemli bir sorun teşkil ettiğini beyan etmişlerdir. Öğretmenler Osmanlı Türkçesindeki söz varlığı ve özellikle alfabenin öğrencilerin günlük hayatlarında çok fazla yer tutmamasından dolayı konuya yönelik uygulama (etkinlik) yaptırmanın daha önemli hâle geldiğini düşünmektedir. Öğrencilerin -doğal olarak- okuma hızlarının yavaş olması ders müfredatının yetişmesini de oldukça zorlaştırmaktadır. Ders saatinin çok az olması bu tür etkinliklerin ödev olarak verilmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak uygulama çalışmalarının öğretmen rehberliğinde yaptırılması bu dersin öğretimindeki

verimin niteliği bakımından oldukça önemlidir. Öğretmenlerin Osmanlı Türkçesi ders süresi ilgili görüşleri şu şekildedir:

Osmanlı Türkçesi öğretimi esnasında karşılaştığım en önemli zorluk ders saatinin az olmasıdır. 40 dakika nispeten hacimli sayılabilecek ders kitabını işlemeye yetmemektedir. Müfredatı yetiştirmek için dersi çok hızlı işlemek gerekiyor. Bunun sonucu olarak ders içinde tekrar edilmesi gereken konuların tekrarı zorlaşıyor. Öğrencilerle karşılıklı okumalar yaptırmak ve onların okuma hızını beklemek zorlaşıyor.

Osmanlı Türkçesi dersinde yaşadığım en büyük problem, kesinlikle ders saatinin bir saat olması. Sürenin kısıtlı olması iyme almayı zorlaştırmakta... Kitabın özellikle ilk ünitesi Osmanlı Türkçesine yaklaşım bakımından kritik. Fakat müfredatta uzun bir zamana tekabül ettiğinden uygulamaya kısmına kısmen geç başlanabilmektedir. Aslında sorun yine ders saatinin az olmasından kaynaklanmaktadır.

1.2.2. Osmanlı Türkçesine yönelik önyargıyla ilgili sorunlar

Araştırmaya katılan her iki öğretmen de öğrencilerin Osmanlı Türkçesinin Arapça olduğuna dair bir önyargı ile derse başladıklarını ve bu önyargının dersin öğretimini zorlaştırdığını beyan etmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenciler özellikle ilk başlarda Osmanlı Türkçesini zor bir yabancı dil (daha çok Arapça) zannetmektedirler. Öğrencilerin sözkonusu yanlış önyargılarının da ders öğretimini zorlaştırdığını düşünmektedirler:

Bu derste önemli bir sorun aslında öğrencilerin Osmanlı Türkçesinin ne anlam ifade ettiğini gerçekten güç bir şekilde anlamalarıdır. Osmanlı Türkçesinin yaşamımızın her yerinde, aslında Arapça değil Türkçe olduğunu anladıkları anda dersi çok kolay bulmaktadırlar ve devamlı ilgi göstermektedirler.

Öğrencilerin önemli bir kısmının dersi Arapça zannetmesi ve zor olacağı önyargısının bulunması da önemli da önemli bir sorundur. Daha doğrusu Osmanlı Türkçesinin yabancı bir dil olduğu algısı bir sorundur.

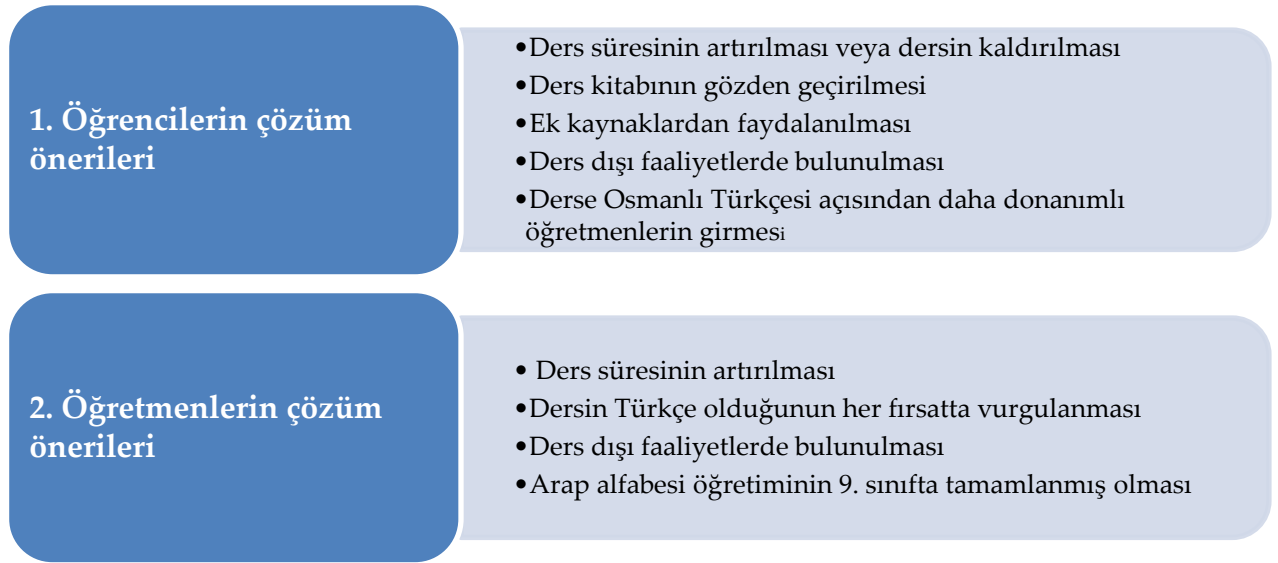
1.2.3. Alfabeyle ilgili sorunlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerden birine göre Osmanlı Türkçesi öğretiminde karşılaşılan başka bir sorun, öğrencilerin Arap alfabesini 9. sınıfta tamamen öğrenememiş olmalarıdır. Katılımcı öğretmen 9. sınıftaki Kur'an-ı Kerim ve Arapça gibi dersler dolayısıyla bilinmesi gereken Arap alfabesinin tam olarak öğrenilememiş olmasının 10. sınıftaki Osmanlı Türkçesinin öğretimini de zorlaştırdığını düşünmektedir. Suriyeli yabancı öğrencilerin alfabeyle Türk öğrencilerden çok daha iyi biliyor olmalarından dolayı Osmanlı Türkçesinde daha başarıları oldukları, daha hızlı okuyabildiklerini gözlemlemiştir:

Eğer öğrenciler Arap alfabesini bilmiyor, Kur'an-ı Kerim okumuyorsa arkadaşlarından çok geride kalabilmektedir. Suriyeli öğrenciler Arap alfabesine daha yatkın oldukları için okuma hızları çok daha ileri düzeydedir. Alfabeden dolayı zaman zaman ders işlenirken Türk öğrencilerin bunların gerisinde kaldığı görülmektedir.

2. Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular öğrencilerin çözüm önerileri ve öğretmenlerin çözüm önerileri olmak üzere iki alt başlıkta toplanmıştır (bk. Şekil 3).

Şekil 3. Osmanlı Türkçesi öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri**2.1. Öğrencilerin Çözüm Önerileri**

Öğrencilerin derse yönelik çözüm önerileri ders süresi, ders kitabı, alfabe ve ders öğretmeni sorunlarına ilişkin çözüm önerileri olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılmıştır.

2.1.1. Ders süresi sorununa ilişkin çözüm önerileri

Öğrencilerin hemen hepsi ders süresinin haftada iki veya üç ders saatine çıkarılmasını, bazıları ise sonraki sınıflarda da bu dersin devam ettirilmesini bir çözüm önerisi olarak sunmaktadırlar. Ders saatinin azlığından dolayı dersin amaçlarına ulaşamadığı vurgulanmaktadır. Ders saatini artırmak mümkün değilse dersin kaldırılması gerektiğini ileri süren öğrenciler de bulunmaktadır:

Haftada en azından 2 saat olursa verimli geçeceğini düşünüyorum.

Bir şey öğrenmemiz gerekiyorsa ya ders saati arttırılsın ya da ders kaldırılsın.

Ders saati arttırılabilir.

Ders saatinin azlığından dolayı pek bir katkısı yok. Katkı sağlanabilmesi için ders saatinin artırılması yoluna gidilebilir.

11. sınıfta da devam etmesi faydalı olabilirdi. Ders 1 saat değil de 2 ya da 3 saat olabilirdi.

11 ve 12. sınıflarda da Osmanlıca görülmesi iyi olur.

2.1.2. Ders kitabı sorununa ilişkin çözüm önerileri

Öğrencilerin en çok çözüm önerisinde buldukları sorunun başında ders kitabına yönelik çözüm önerileri gelmektedir. Ders kitabını yetersiz bulan öğrencilerin bazıları kitapta kelime anlamı ve kökenleri ile ilgili yeterince bilgi bulunmadığından derste telefon gibi teknolojik araçlar aracılığıyla dijital sözlüklerin erişimine izin verilmesinin faydalı olacağını belirtmektedirler. Kitaptaki metinlerin uzunluk, zorluk ve tasarım gibi yönlerden gözden geçirilip iyileştirilmesini, ders kitabı dışında ek kaynakların temin edilmesini, eğlenceli ve daha fazla etkinliklere yer verilmesini önerenler de bulunmaktadır. Ayrıca ders kitabına

katkıda bulunmak amacıyla ders dışı faaliyet olarak gezi, yarışma, şenlik vb. uygulamaların da faydalı olacağını ifade etmişlerdir:

Kitapta geçmeyen kelimelerin anlamı ve kökenlerinin araştırılması için bu derse mahsus cep telefonunun serbest bırakılması uygun olacaktır.

Ders kitabının daha kolay anlaşılması ve lügatımızda kullanılmayan kelimelerin daha kolay şekilde araştırılması için ders saati içerisinde telefon vb. teknolojik aletlerin kullanılmasını talep ediyorum.

Kelime sorunu için öğrencilerin bu derse mahsus telefonlarından lügat uygulamasının kullanımına izin verilmesi veya tahtaya lügat uygulamasının yüklenmesi çözüm olabilir.

Kitapta çevirileri yazmak için satır aralıkları daha geniş bırakılsa iyi olurdu. Sığdırmak için büyük savaşı veriyoruz.

Konular videolar ile desteklenebilir. Kitaptaki çeviriler kısaltılabilir veya azaltılabilir.

Ders kitabına daha kolay metinler konabilir.

Kitabın içine eğlenceli etkinlikler koyulabilir.

Kitabın içine farklı etkinlikler koyulabilir.

Derste her zaman kitapdan değil de bazen tahtadan eski eserlerin fotoğraflarının okutulması veya dersin videolarla desteklenmesi güzel olabilir.

Öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtılması faydalı olabilir.

Aslında üstünde dura dura daha iyi anlayabileceğimiz bir şekilde işlenmeli ya da kitapta işleyeceğimiz yerleri bitirdikten sonra etkinlik yapılabilir. Bu da olmazsa bu ders kaldırılabilir.

Mesela kaynak kitaplar alınıp Osmanlı Türkçesini geliştirmek için çalışma yapabiliriz. Veya tarihi yerlere gidilip Osmanlı Türkçesi ile alakalı anıtlara bakılabilir.

Paragraflar daha kısa olabilir.

Osmanlıca ek kaynaklar sunulabilir. Okulun kütüphanesindeki Osmanlıca kaynaklar artırılmalıdır.

Yazı defteri/fasikül gibi bir etkinlik ile ek kaynak dağıtılsa iyi olur.

Kitap düzeltilmeli. Osmanlıca'yı sanki başka bir dilmiş gibi algılanmaktan kurtarmak hedeflenmeli. Ders saati artırılarak dil zevki kazandırılmalı. Osmanlıca'yı hayatın içine katmalı. Mesela Osmanlı Türkçesi bir okul dergi/gazetesi çıkarılabilir. Osmanlıca günü yapıp şenlikler hazırlanabilir. İstanbul'un tarihi yerlerine geziler düzenlenmeli. Yarışmalar ve sınavlar yapılmalı. Osmanlıca uygun kitaplar dağıtılmalı.

2.1.3. Alfabe sorununa ilişkin çözüm önerileri

Alfabe sorunun çözümü için öğrenciler daha çok çalışma yapılmasını, ek alıştırmaların uygulanmasını önermektedirler. Alfabe sorunundan kaynaklı okuma sorunu için de daha yavaş ve daha çok okuma çalışması yapılması önerilmektedir. Bu çalışmalarda farklı ve bol miktarda etkinliklerin ve yöntemlerin kullanılmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca yazı çalışmasına daha çok yer verilmesinin bu sorununun çözümünde etkili olacağı ileri sürülmüştür:

Harfler ile ilgili daha çok çalışma yapılabilir.

Harfleri ve kelimeleri öğrettikten sonra kolay alıştırmalar daha fazla olabilir daha iyi öğrenmek açısından.

Bunun çözümü çok fazla okumak ve cümlelerin mantığını kurmak.

Daha sık yazı çalışması yapılmalıdır. Sadece okumakla öğrenemiyoruz. Daha yavaş ve daha sık işlenmelidir.

Daha çok metin okuma yapılmalıdır.

Sadece okunup geçilmemelidir. Bence bunun dışında farklı etkinlik ve yöntemler uygulanabilir.

2.1.4. Ders öğretmeni sorununa ilişkin çözüm önerileri

Meslek dersi öğretmenlerinin yetersiz olduğunu belirten bir öğrenci derse Osmanlı Türkçesi konusunda daha donanımlı öğretmenlerin girmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Meslek hocaları yerine Osmanlıca eğitimi almış hocalar gelmeli.

2.2. Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Katılımcı öğretmenlerin çözüm önerileri ders süresine, derse yönelik önyargıyı kırmaya ve alfabeyle ilişkin öneriler şeklinde gruplandırılabilir.

2.2.1. Ders süresine ilişkin öneriler

Katılımcı öğretmenlerin her ikisi de ders süresinin artırılması gerektiğini belirtmektedir. Böylece ders daha verimli hâle gelecektir:

Ders saati haftada en az iki saat olacak şekilde düzenlenmelidir.

Ders saati en az iki ders saatine çıkarılabilir.

2.2.2. Derse yönelik önyargıyı kırmaya ilişkin öneriler

Katılımcı öğretmenlerin birisi derse karşı öğrencilerin yanlış önyargılarını kırmak için ders esnasında Osmanlı Türkçesinin yabancı bir dil değil, Türkçe olduğunu sürekli vurgulamak gerektiğini belirtmektedir. Bu konuyla ilgili olarak alfabe benzerliğinin dili değiştirmedikçe diğer yabancı dilleri örnek vererek öğrencilere anlatılması gerektiğini düşünmektedir:

Önyargıyı kırmak adına sürekli kendim şöyle yapmaktayım: Muhakkak tahtaya a"Osmanlı Türkçesi" diye yazarım. Sürekli ders anlatımı sırasında Türkçe kelimesine vurgu yaparım. Şu an İngilizcenin harfleriyle yazdığımız hâlde İngilizce olmadığını elimizdeki kitapların. Aynı şekilde Arapça ile ortak harflere sahip olsak da dilin Türkçe olduğunu izah ederim.

Katılımcı öğretmenlerden diğeri ise öğrencilerin derse olan olumsuz önyargılarını ve kaygılarını azaltmak, motivasyonlarını ve ilgilerini artırmak için dersin 10. sınıftan itibaren her sınıf düzeyinde edebiyat, tarih ve meslek dersleri öğretmenleri tarafından verilmesinin; ders dışı faaliyeti olarak okul koridorlarında Osmanlı Türkçesi ile ilgili materyallerin sergilenmesinin; öğrenciler ile birlikte yazma eserler kütüphanesine gezi düzenlenmesinin; edebiyat, tarih, Kur'an-ı Kerim, Arapça, hat, resim, minyatür vb. sanatlarla dersin ilişkilendirilmesinin faydalı olacağına inanmaktadır:

11. ve 12. sınıfta seçmeli ders olarak verilen Osmanlı Türkçesi dersi muhakkak her yıl her okulda açılmalıdır. Bu şekilde öğrencilerin Osmanlı Türkçesi ile ilgili farkındalığı, ilgisi korunmuş olabilecektir. Böylelikle 10. sınıfta başlangıç düzeyinde olan bu ders ilerleme kaydedebilecek ve Osmanlı Türkçesini orijinal metinlerden okuyabilecek öğrenciler yetişmiş olacaktır.

Bu dersin özellikle Osmanlı Türkçesiyle ilgili olan edebiyat, tarih ve meslek dersleri öğretmenleri tarafından verilmesi çok önemlidir. Bu sayede öğrenciler Osmanlı Türkçesinin önemini daha iyi kavrayacaktır ve bu dersi gereksiz bir ders olarak görmeyecektir.

Okul koridorlarında Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olan eserlerin orijinalleri sergilenebilir. Bu durum öğrencilerin Osmanlı Türkçesinin Arapça olmadığını anlamaları bakımından önemlidir.

Öğrenciler en az bir kere bir dersini yazma eserler kütüphanesinde işlemelidir. Öğrencilerin Osmanlı Türkçesinin gerçek gerçekte geçmişte neye tekabül ettiğini anlamaları için çok güzel bir uygulama olacaktır. Ayrıca tarih, edebiyat, Arapça, Kur'an-ı Kerim, hat, resim vb. ilgili derslerde Osmanlı Türkesine atıf yapılmalıdır. Böylece bu derslere gösterilen ilginin Osmanlı Türkçesine de gösterilmesi sağlanmalıdır. Çünkü bu dersin en önemli sorunu bilinç sorunudur. Asıl olan Osmanlı Türkçesinin içerdiği bilince öğrencilerin ulaşmasıdır.

2.2.3. Alfabe sorununa ilişkin çözüm önerileri

Katılımcı öğretmenlerden biri alfabede zorlanmalarının önüne geçilebilmesi için öğrencilerin Arapça, Kur'an-ı Kerim gibi dersler aracılığıyla alfabeyi 9. sınıfta iyice öğrenmelerinin gerekli olduğunu belirtmiştir:

Arap harflerinin öğretiminin kesin olarak 9. sınıfta tamamlanması gerekmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Osmanlı Türkçesi ile ilgili son zamanlarda birçok yeni çalışmalar yapılmasına rağmen ortaöğretim veya yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin bu ders kapsamında karşılaştıkları sorunlar, zorluklar ve bunların nasıl giderilmesi gerektiğine odaklanan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın konuyla ilgili alandaki eksikliği gidererek Osmanlı Türkçesi dersinde yaşanan sorunlara farklı bir bakış açısıyla bakmayı sağlayacak olması nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmada ortaöğretim Osmanlı Türkçesi dersini alan öğrencilerin ve bu dersi veren öğretmenlerin ders öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada İstanbul ilinin iki farklı ilçesindeki iki Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde Osmanlı Türkçesi öğretiminde yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözüm önerileri öğrenci ve öğretmen bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenler ve öğrencilerin özellikle dersin süresi konusunda aynı sorunları yaşadıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenler ve öğrenciler ders saatinin yeterli olmadığını düşünmektedirler. Öğrencilerin sorunlarının ders süresi dışında alfabe, ders öğretmeni ve ders kitabıyla ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre özellikle alfabedeki harflerin tam olarak kavran(a)maması ve ders kitabının yetersiz oluşu en büyük sorunlar arasındadır. Bunun yanında ders öğretmeni açısından da sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Öğretmen sorunlarının ise ders süresi dışında öğrencilerin derse olumsuz bir önyargıyla başlamaları ve alfabe konusunda eksiklerinin olması ile ilgili olduğu görülmektedir.

Öğrenciler ve öğretmenler ders süresinin artırılması ve dersin sonraki sınıflarda da devam etmesini önermektedirler. Öğrenciler sorunların giderilmesi için yardımcı kaynakların, farklı ve bol miktarda etkinliklerin farklı yöntemlerle uygulanmasını ve ders öğretmenlerinin daha donanımlı olmasının gereği üzerinde durmaktadırlar. Öğretmenler ise öğrencilerin alfabeyle ilişkin eksikliklerinin 9. sınıfta tamamlanmış olması ve dersin yabancı bir dil değil Türkçe olduğunun vurgulanması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca ders dışı gezi, yarışma, şenlik vb. etkinliklerin yapılmasının sorunların giderilmesinde etkili olacağını ileri sürmüşlerdir.

Bu çalışma sonuçlarına göre Osmanlı Türkçesi dersi öğretiminde yaşanan sorunların giderilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Ders öğretmenlerinin hizmet içi eğitimlerle eksiklerinin giderilmesi ve bilgilerinin tazelenmesi de önerilebilir.
- Ortaöğretim düzeyi Osmanlı Türkçesi öğretimindeki sorunların tespiti ve bunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla Türkiye'deki farklı türde ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerine başvuran geniş katılımlı başka çalışmaların da yapılması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Ş. (2016). Osmanlı Türkçesi öğretimi üzerine. *Journal of International Social Research*, 9(44), 7-12.
- Avaroğulları, M. (2015). Ortaöğretim kurumlarında okutulan Osmanlı Türkçesi dersine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri ve bu görüşleri etkileyen değişkenler. *Turkish Studies*, 10(15), 51-66.
- Bahadır, E., & Karakuş, N. (2017). Harf değiştirme şifrelemesi etkinliğinin Osmanlıca metinlerde uygulanması ve matematikle ilişkisinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, (12), 23-46.
- Başkan, A., & Altunkaya, H. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının Osmanlı Türkçesi dersine yönelik öğrenen güçlenmesi düzeyleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 808-815.
- Baran, B. (2018). Osmanlı Türkçesi öğretiminde Arapça, Farsça ve Eski Anadolu Türkçesinin yeri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2131-2142.
- Böler, T. (2017). Osmanlı Türkçesi ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *1st International Black Sea Conference on Language and Language Education*, September 22-23, Samsun. ss. 461-504.
https://www.academia.edu/35611688/OSMANLI_T%C3%9CRK%C3%87ES%C4%B0_DERS_K%C4%B0TAPLARI_%C3%9CZER%C4%B0NDE_KAR%C5%9EILA%C5%9E_TIRMALI_B%C4%B0R_ARA%C5%9ETIRMA
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. 25. Baskı. Pegem Akademi.
- Calp, M. (2017). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin Osmanlı Türkçesindeki okuma hataları üzerine bir çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 6(3), 1679-1705.

- Calp, M. (2019). Osmanlı Türkçesi dersini alan öğrencilerin yaptıkları okuma, yazma ve gramer hatalarının sebepleri ve sağaltmaları üzerine bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1757-1779.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, N. (2013). Lise düzeyindeki Osmanlı Türkçesi dersi öğretim programının uygulanışına ilişkin öğrenci görüşlerine dayalı bir değerlendirme. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 329-343.
- Develi, H. (2008). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu-1*. Kesit.
- Develi, H. (2009). *Osmanlı'nın dili*. Kesit.
- Develi, H. (2018). *Osmanlı Türkçesi grameri II*. M. Duman, & H. Biltekin (Eds.). Anadolu Üniversitesi.
- Elban, M., & Özdemir, G. (2017). Bayburt Üniversitesi öğrencilerinin Osmanlı Türkçesi algıları. *Turkish Studies*, 12(25), 289-304.
- Ergin, M. (1997). *Türk dil bilgisi*. Bayrak.
- Ergüzel, M. (2015). Millî Eğitimde Osmanlı Türkçesinin seçmeli ders olarak öğretilmesi üzerine. *Turkish Studies*, 10(8), 35-42.
- Güfta, H. (2018). *Açıklamalı ve uygulamalı Osmanlı Türkçesi*. Pegem Akademi.
- Kahya, H. (2008). Cumhuriyet dönemi gazete haber dili üzerinde istatistiksel bir araştırma (Cumhuriyet Gazetesi örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 311-327.
- Kahya, H. (2019a). Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca) ne değildir? VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, 12-13 Aralık, İstanbul. ss.814-819.
- Kahya, H. (2019b). Osmanlı Türkçesi öğretimi ana kaynakları osmanlıca ders kitaplarına genel bir bakış. *4th International Scientific Research Congress (IBAD-2019)*, 25-26 Nisan, Uppsala, İsveç. s.36.
- Kahya, H. (2020). Türkçe öğretmeni adayları Osmanlı Türkçesi dersi hakkında ne düşünüyor? *Türkiyat Mecmuası*, 30(1), 129-160.
- Kaya, R. (2013). Tarih öğretmen adaylarının lisans eğitiminde Osmanlıca öğretiminin işlevselliği ile ilgili görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 187-206.
- Kütük, R., & Büker, M. B. (2020). Tanzimat'tan günümüze liselerde Osmanlı Türkçesi eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (68), 551-582.
- MEB. (2016). *Osmanlı Türkçesi dersi öğretim programı (10, 11 ve 12.sınıflar)*. MEB.
- MEB. (2021). *Ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgelerinde değişiklik yapılması*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/19094445_OrtaoYretim-hdc-2022-2023.pdf
- Oral, B., & Çoban, A. (2020). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. (1. Basım). Pegem Akademi.

- Özcan, M. (2015). Osmanlı Türkçesi dersi hakkında Anadolu İmam Hatip liselerinde okuyan öğrencilerin görüşleri ve beklentileri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 216(108), 1855-1863.
- Özkan, B., & Şahbaz, N. K. (2011). Türkçe Öğretmeni adaylarının alan derslerinin işlevselliğine yönelik görüşleri. *Sakarya University Journal of Education*, 1(1), 132-43.
- Özkan, M. (2007). Osmanlı Türkçesi. *DİA*, c.33, ss. 483-485.
- Özmen, N. & Yıldırım, B. (2017). Üniversite öğrencilerinin Osmanlı Türkçesine ilişkin tutumları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (16), 49-66.
- Sancak, Ş. (2011). Türkçedeki birincil uzun ünlü ve Türkologların görüşleri. *Türk Yurdu*, 288. <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1600>
- Sevim, O., & Bayındır, H. (2016). Lise ve üniversite öğrencilerinin Osmanlı Türkçesi dersine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *EKEV Akademi dergisi*, 20(67), 291-302.
- Timurtaş, F.K. (2020). *Osmanlı Türkçesine giriş 1*. Alfa.
- Ulucan, M. (2016). Osmanlı Türkçesinin öğretimi. *Milli eğitim dergisi*, (212), 93-113.
- Veyis, F. (2019). Osmanlı Türkçesi dersine yönelik tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ekev Akademi Dergisi*, (79), 123-134.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (8. baskı). Seçkin.
- Yılmaz, M., & Aydemir Şenay, B. (2014). Türkiye'deki bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin lisans ders programlarında yer alan Osmanlı Türkçesi derslerinin değerlendirilmesi ve istihdamdaki önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 1-10.